

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کمک آموزشی رویہ قضایی

تدوین:

سارا علیزادہ

انتشارات چتر دانش

۱۳۹۳

سرشناسه : عزیزاده، سارا، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور : کمک آموزشی رویه قضایی
مشخصات نشر : تهران: چتر دانش، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ۶۶ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۱۶-۵۷-۳
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپای مختصر
یادداشت : این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی
است.
شماره کتابشناسی ملی : ۳۶۷۷۹۰۰

نام کتاب : کمک آموزشی رویه قضایی
ناشر : چتر دانش
تدوین : سارا عزیزاده
نوبت و سال چاپ : اول- ۱۳۹۳
لیتوگرافی : تندیس نقره‌ای
چاپ و صحافی : تندیس نقره‌ای
شمارگان : ۱۰۰۰
شابک : ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۳۱۶ - ۵۷ - ۳
قیمت : ۵۰۰۰۰ تومان

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - کوچه نوروژ - پلاک ۱۳
تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۷۸۹۱۵ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۸۹۰۵۹
پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com
کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست

- ۸ | فصل اول: تعریف رویه قضایی..... ۸
- الف : عناصر رویه قضایی..... ۸
- ب: الزام به دو صورت در رویه قضایی تجلی پیدا می کند..... ۸
- ۸ | گفتار اول :ارتباط رویه قضایی با قانون..... ۸
- الف: ارتباط رویه قضایی با عرف..... ۹
- ب: تفاوت دکترین با رویه قضایی..... ۹
- د: ارتباط رای دادگاه با رویه قضایی..... ۹
- ۱۰ | گفتار دوم :تفسیر قانون و رویه قضایی..... ۱۰
- الف: انواع تفسیر..... ۱۰
- ب: انواع مراجع تفسیر..... ۱۱
- ج: تفسیر و رویه قضایی در امور کیفری..... ۱۱
- د: روش های تفسیر..... ۱۲
- ۱۴ | فصل دوم: رویه قضایی وسیله تدارک
- نظم حقوقی در کشورهای نوین..... ۱۴
- الف: قلمرو مکانی رویه قضایی..... ۱۴
- ب: قلمرو زمانی رویه قضایی..... ۱۴
- ج: درجه اعتبار رویه قضایی..... ۱۵
- ۱۶ | گفتار اول: منابع قانونی رویه قضایی..... ۱۶
- ۱۸ | گفتار دوم: موارد مساعد برای ایجاد رویه قضایی..... ۱۸
- ۱۸ | گفتار سوم: فلسفه تشکیل دیوانعالی کشور در ارتباط با
- رویه قضایی..... ۲۰
- ۲۱ | گفتار چهارم: رویه قضایی در نظام حقوقی کامن لا..... ۲۱
- ۲۱ | گفتار پنجم: رویه قضایی در جامعه بین الملل..... ۲۱

سوالات

۲۲.....	سوالات تابستان ۱۳۹۰.....
۲۶.....	پاسخنامه تابستان ۱۳۹۰.....
۳۰.....	سوالات نیمسال اول ۹۱-۱۳۹۰.....
۳۵.....	پاسخنامه نیمسال اول ۹۱-۱۳۹۰.....
۳۹.....	سوالات نیمسال اول ۹۲-۱۳۹۱.....
۴۳.....	پاسخنامه نیمسال اول ۹۲-۱۳۹۱.....
۴۷.....	سوالات نیمسال دوم ۹۲-۱۳۹۱.....
۵۱.....	پاسخنامه نیمسال دوم ۹۲-۱۳۹۱.....
۵۴.....	سوالات نیمسال اول ۹۳-۱۳۹۲.....
۵۸.....	پاسخنامه نیمسال اول ۹۳-۱۳۹۲.....
۶۲.....	سوالات نیمسال دوم ۹۳-۱۳۹۲.....
۶۶.....	پاسخنامه نیمسال دوم ۹۳-۱۳۹۲.....

سخن ناشر

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش به عنوان یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، گروه زیادی از دانشجویان علوم انسانی را به خود جلب نموده است. دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند. منابع علمی‌یی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی کمتر تغییر یافته و از صورتی به صورت دیگر تبدیل پیدا کرده‌اند. این در حالی است که نیاز مبرم دانش پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری غیر قابل انکار است. به این ترتیب ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان این رشته و نیز رشته‌های قریب به حقوق، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد. کتبی که از یک سو، روزآمدی و از سوی دیگر، تناسب با نیاز دانش پژوهان در آن‌ها، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد. موسسه آموزش عالی آزاد چتردانش به عنوان مجموعه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های موثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این موسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، اقدام به تولید آثاری نماید که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است که در این مسیر، بتواند با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را به اثبات رساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

پیشگفتار

به خواست خداوند توفیق حاصل گردید مجموعه ای منسجم در راستای تسهیل درامر آموزش را گرد آوری کنیم. کتاب حاضر مختصری از رویه قضایی می باشد. در این کتاب سعی شده از حجم کتاب کاسته و اهم مطالب در آن قید گردد. و نکات مهم جهت یادگیری بهتر تشریح و درج گردد. به نحوی که دانشجوی گرامی از رئوس مطالب آگاهی حاصل نموده و نیاز خود را از موجز کلام برطرف سازد. در پایان کتاب تست های نیمسال های گذشته به همراه پاسخنامه تشریحی قرار گرفته است. این کتاب به منظور کمک در یادگیری و آمادگی آزمون های مختلف تهیه شده است. امید است دانشجویان و داوطلبان محترم که مبادرت به استفاده و مطالعه ی کتاب حاضر می کنند به مقصود خود دال بر تسهیل در یادگیری و کسب آمادگی در آزمون نائل شوند. به هر حال مطالعه ی کتابهای مرجع در کنار کتاب حاضر توصیه می شود تا زاویه ی دید محقق را وسعت بخشد.

با سپاس فراوان

سارا علیزاده

فصل اول : رویه قضایی : «تعریف رویه قضایی»

شکل کلی تصمیم مکرر قضایی که در موارد مشابه به لحاظ الزام معنوی و یا الزام قانونی مبنای حکم مرجع قضایی قرار می‌گیرد.

عناصر رویه قضایی

الف) رویه قضایی شکل کلی تصمیم قضایی است یعنی با رای قضایی تفاوت دارد. همه نظرات و دستورات قاضی در پرونده جزئی است و خاص همان پرونده. اما رویه قضایی شکل کلی دارد.

ب) رویه قضایی شکل کلی تصمیم مکرر قضایی است یعنی اگر رای قاضی در یک پرونده را به شکل کلی در بیاوریم و در موارد مشابه از آن استفاده کنیم به رویه قضایی می‌رسیم.

ج) وجود حالت الزام: یعنی رویه قضایی از آنچنان ارزش علمی و یا عدالت‌جویی برخوردار باشد که در موارد مشابه قاضی به آن رغبت کند.

الزام به دو صورت در رویه قضایی تجلی پیدا می‌کند

۱- الزام معنوی: به این معنا که قضات دیگری آن را مبنای استنباط خود قرار می‌دهند.

۲- الزام مادی: مثل آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور که همچون قوانین لازم‌الاتباع هستند.

گفتار اول: «ارتباط رویه قضایی با قانون»

رویه قضایی در هر شکل و نوعی که باشد ساخته فکر و عمل قضات است در حالیکه قانون ساخته و پرداخته قانونگذار است.

در راستای تصویب قانون باید مراحل و تشریفات وضع قانون در مجلس طی شود و نمایندگان مجلس بنا به مصلحت قانونی را تصویب کنند اما در خصوص رویه قضایی باید اضافه نمود که زمانیکه قانون صریح باشد وظیفه قاضی صرفاً تطبیق امر با مصداق است شکل زمانی است که قانون صریح

نیست و قاضی باید موارد خلاء قانونی را پر کند و با استفاده از موازین مذهبی، اخلاقی، عادات و رسوم، اصول کلی حقوقی و سایر عوامل اجتماعی و با روش‌های تفسیر رویه قضایی و بدون نقصی را پایه گذاری کند.

| ارتباط رویه قضایی با عرف:

عرف قاعده حقوقی است که در طی زمان آن را ساخته باشند و اجرای آن را لازم بدانند.

ولیکن رویه قضایی را قضاات می‌سازند و در واقع رویه قضایی عرف قضاات است.

| تفاوت دکترین با رویه قضایی:

دکترین یا نظریه علمای حقوق یک کار صرفاً علمی است. عالم حقوق در مقام ابراز نظر، توجه خاصی به یک پرونده و طرفین دعوی و استدلال آنها ندارد. در رویه قضایی غیر لازم‌الاتباع، قضاات یک صنف دادگاه اجتماع می‌کنند و اظهارنظرها را به سمت وحدت می‌کشاند و این اقدام علاوه بر یکنواخت کردن ضوابط و آراء، تلاش جدیدی است در شکل دادن به رویه‌های قضایی غیر لازم‌الاتباع.

اصول حقوقی و رویه قضایی: اصول حقوقی معیار و ضابطه خوب و بد قانون است مثل اصل احترام به جان و مال دیگران، اصل لاضرر، اصل جبران خسارت و...

◀ نکته: آرائی که از دادگاههای معارض صادر و بعد در هیات عمومی دیوان کشور مطرح می‌شود، آن رأیی بعنوان وحدت رویه شناخته می‌شود که از اصول حقوقی دور نباشد.

| ارتباط رای دادگاه با رویه قضایی

در عین اینکه رویه قضایی از رای و تصمیم دادگاه جداست ولی ممکن است همان رای دادگاه با عامل تکرار پیدا کردن جنبه کلی بصورت رویه قضایی درآید.

◀ نکته: هر رأی دادگاه با تکرار در موارد مشابه الزاماً عنوان رویه قضایی پیدا نمی‌کند.

گفتار دوم: «تفسیر قانون و رویه قضایی»

انواع تفسیر

— قانونی: این نوع تفسیر در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است.
— قضایی: این نوع تفسیر در صلاحیت قضات می‌باشد که در جریان انجام وظیفه قانون را تفسیر می‌نمایند.

تفسیر قانون رأی دادگاه را به سوی رویه قضایی تثبیت می‌کند یعنی وقتی در موارد مشابه همین رأی دادگاه که با تفسیر قابل اعمال شناخته شده، پذیرفته شد و تکرار گردید رویه ساخته می‌شود که چنین رویه‌ای الزام معنوی را همراه دارد و هرگاه در هیات عمومی دیوانعالی کشور در قالب رأی وحدت رویه درآید الزام قانونی هم پیدا می‌کند.

تعریف تفسیر

تفسیر یعنی بازنگری، ژرف‌نگری، واقع را از ظاهر الفاظ و کلمات جويا شدن، فهم و درک قصد اصلی گوینده یا نویسنده از عبارات ظاهری او

دلیل لزوم تفسیر

در هیچ شرایط و اوضاع و احوالی تفسیر از حوزه علم حقوق قابل حذف نیست. در مرحله کار قضائی لازم است حکم کلی قانون بر مورد جزئی منطبق گردد.